VTV:n erilliskertomus eduskunnalle: finanssipolitiikan valvonnan raportti 2020

Tarkastusvaliokunta 2.3.2021

Matti Okko, VTV
Mika Sainio, VTV

Finanssipolitiikan valvontatehtävä VTV:llä

- VTV on EU-sääntelyn ja kansallisen lainsäädännön mukainen riippumaton finanssipolitiikan valvoja
- Tarkastusviraston tavoitteena finanssipolitiikan valvojana on edistää finanssipolitiikan sääntöjen läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä sekä julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä
- Valvomme mm. finanssipoliittisten tavoitteiden asettamista ja niiden saavuttamista, valtion menokehyksen noudattamista sekä budjettisuunnittelun perustana olevan VM:n talousennusteen realistisuutta ja luotettavuutta

Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2020, teemat

- Finanssipolitiikka koronakriisissä -suhdannetilanne ja finanssipolitiikan mitoitus, taloudelliset toimenpiteet kriisin johdosta, valtion menokehys, julkisen talouden suunnittelu
- Velkakestävyyden näkymät ja hallituksen kestävyystiekartta
- Työllisyystavoitteiden eteneminen
- Valtion ensi vuoden budjetin perustana olevan talousennusteen realistisuus
- Finanssipolitiikan EU-säännöt eivät voimassa, eikä niiden noudattaminen siten arvioinnin kohteena

Koronakriisi voimisti aiemmin alkanutta suhdannekäännettä

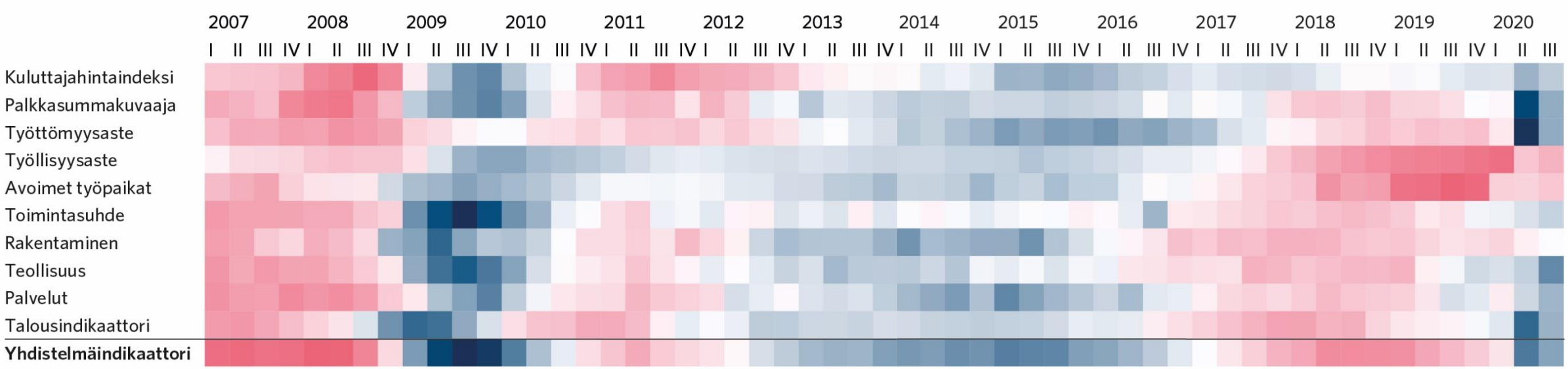

Talouden lämpökartta. Suhdannetilanteen yhdistelmäindikaattori lasketaan suhdanneindikaattorien keskiarvona. Lähde: VTV, Eelarvenõukogu, Macrobond, TK, TEM ja DG ECFIN.

Finanssipoliittiset toimet ovat tukeneet Suomen taloutta koronakriisissä

- Talouteen vaikuttavat mm. tautitilanteen kehitys, rajoitustoimet, väestön käyttäytyminen, finanssipoliittiset toimet sekä ulkomaiden tilanne → on erittäin vaikeaa arvioida finanssipolitiikan täsmällistä roolia vuoden 2020 kehityksessä (joka osoittautunut alkuvuoden 2020 arvioita paremmaksi)

- Kriisin vaikutusten lieventämisen sekä elvytyksen tulisi olla
  - oikea-aikaista,
  - mittaluokaltaan riittävää,
  - kestoltaan rajattua,
  - oikein kohdennettua

Yleisesti ottaen Suomessa finanssipolitiikka on reagoinut oikea-aikaisesti riittävällä volyymillä, ja mittavan velkaantumisen salliva finanssipoliittinen yleislinja on ollut perusteltu

Lisätalousarvioilla on toteutettu kriisitilanteen hallintaa ja elvytystä

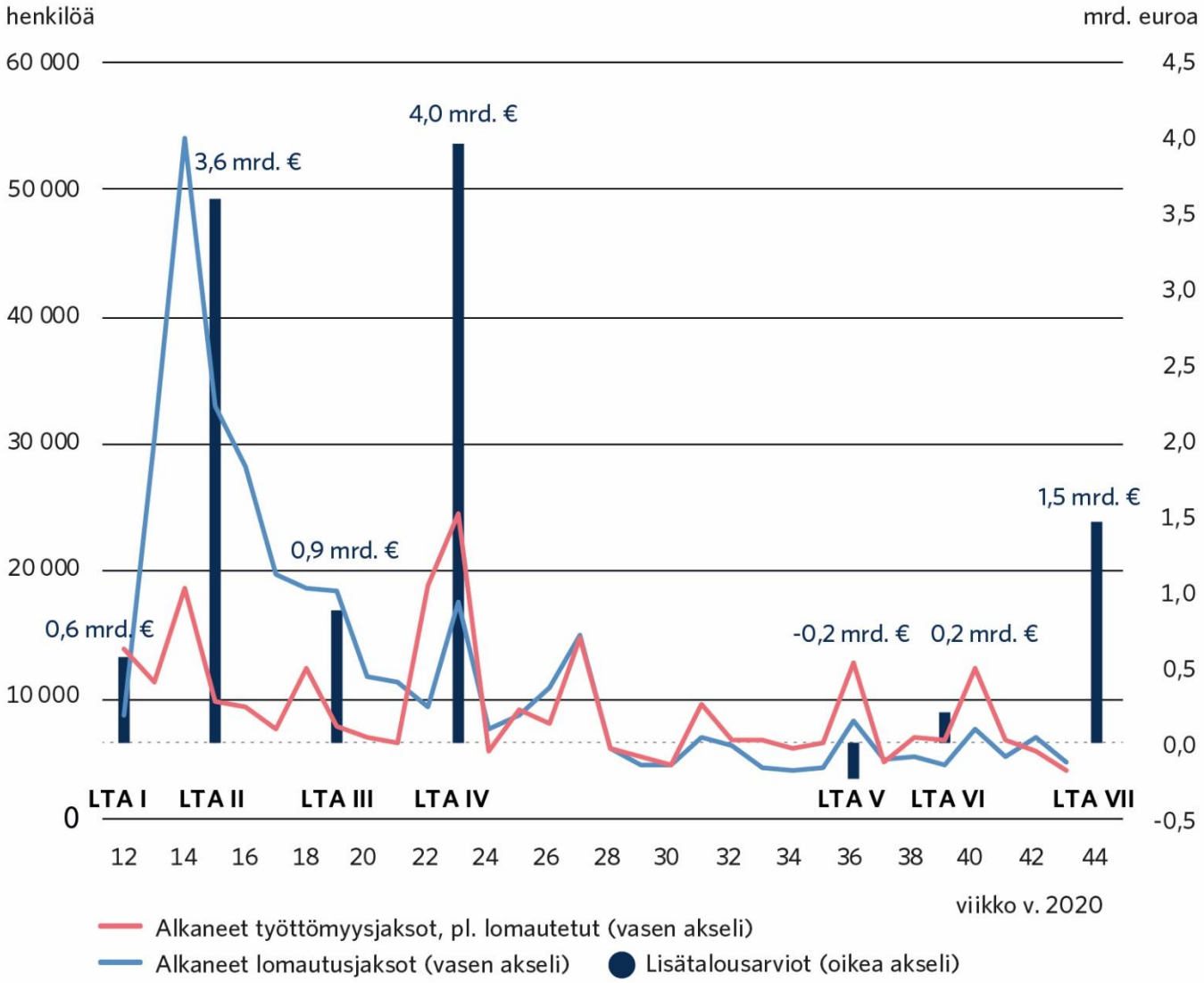

Lähde: VM, työnvälitystilasto, VTV.

Paluu kehyssääntöön ja julkisen talouden tavoitteisiin tärkeää

- Päätös luopua menokehyksen noudattamisesta vuodeksi 2020 oli perusteltu ratkaisu poikkeuksellisessa tilanteessa
- Onnistunut paluu kehyssäännön noudattamiseen vuodesta 2021 eteenpäin tärkeää, jotta kehyssäännön uskottavuus säilyy
  - Vaikka paluu kehyksen noudattamiseen vuodeksi 2021 toteutuukin useiden poikkeusten avulla, yleisesti ottaen kehysmenettelyyn palaaminen rajoittaa menojen kasvua paremmin kuin jos kehystä ei ole lainkaan
- Julkisen talouden suunnitelma keväällä 2020 ei sisältänyt julkisen talouden monivuotisia tavoitteita
- Monivuotiseen, tavoitteet sisältävään suunnitteluun tarpeellista palata mahdollisimman pian, keväällä 2021
  - Epävarmassa taloustilanteessa tavoitteet voidaan asettaa normaalia väljemmiksi

Matala korkotaso auttaa julkista taloutta ylläpitämään kasvavaa velkaa – aiempaa korkeampi velkataso ei automaattisesti kestämätön.

Pidemmällä aikavälillä julkinen velka suhteessa BKT:hen tulee vakauttaa.

Suomen julkisen velan BKT-suhde ennakoidaan nousevan kriisin aikana huomattavasti – kuten muuallakin Euroopassa

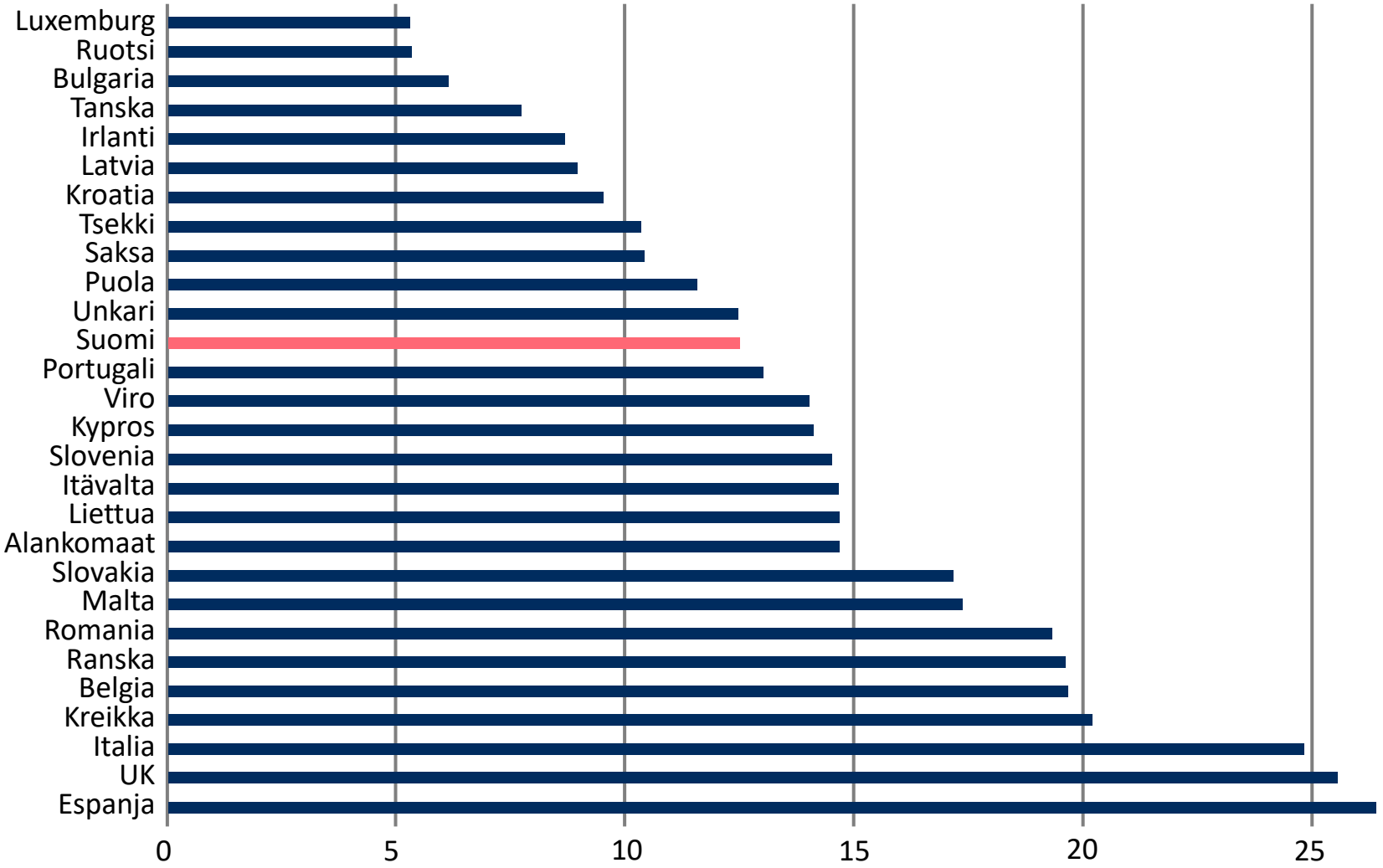

Julkisen velan BKT-suhteen kasvu vuosien 2020-2021 aikana, prosenttiyksikköä.
Lähde: EU-komissio, VTV.

Uusimpien tilastotietojen mukaan velkasuhteen kasvu jäi Suomessa EU-vertailussa pieneksi 30.9.2020 mennessä

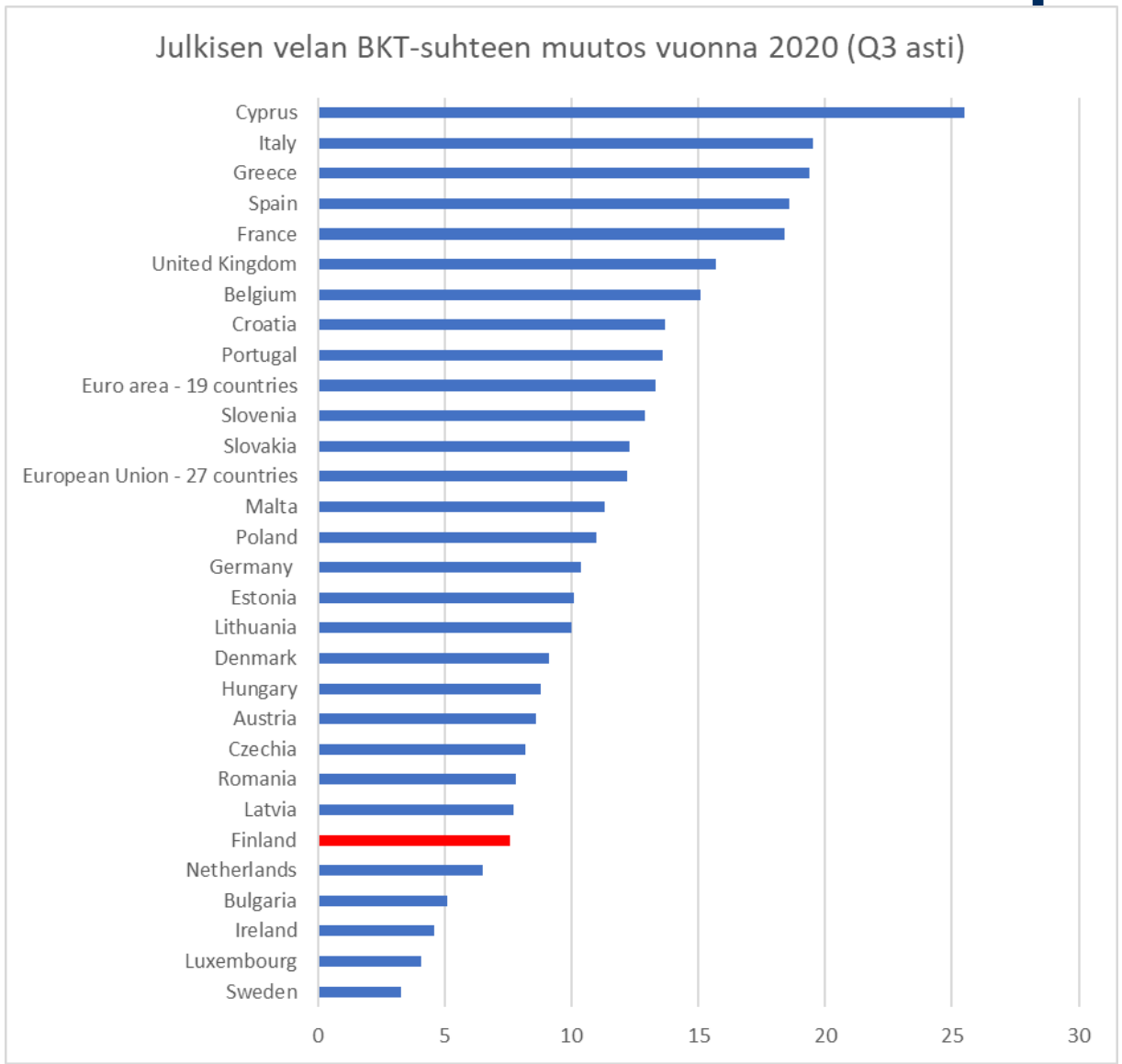

Lähde: Eurostat, Tilastokeskus, VTV.

Vuoden 2020 suuri velanotto toteutettiin käytännössä nollakorolla

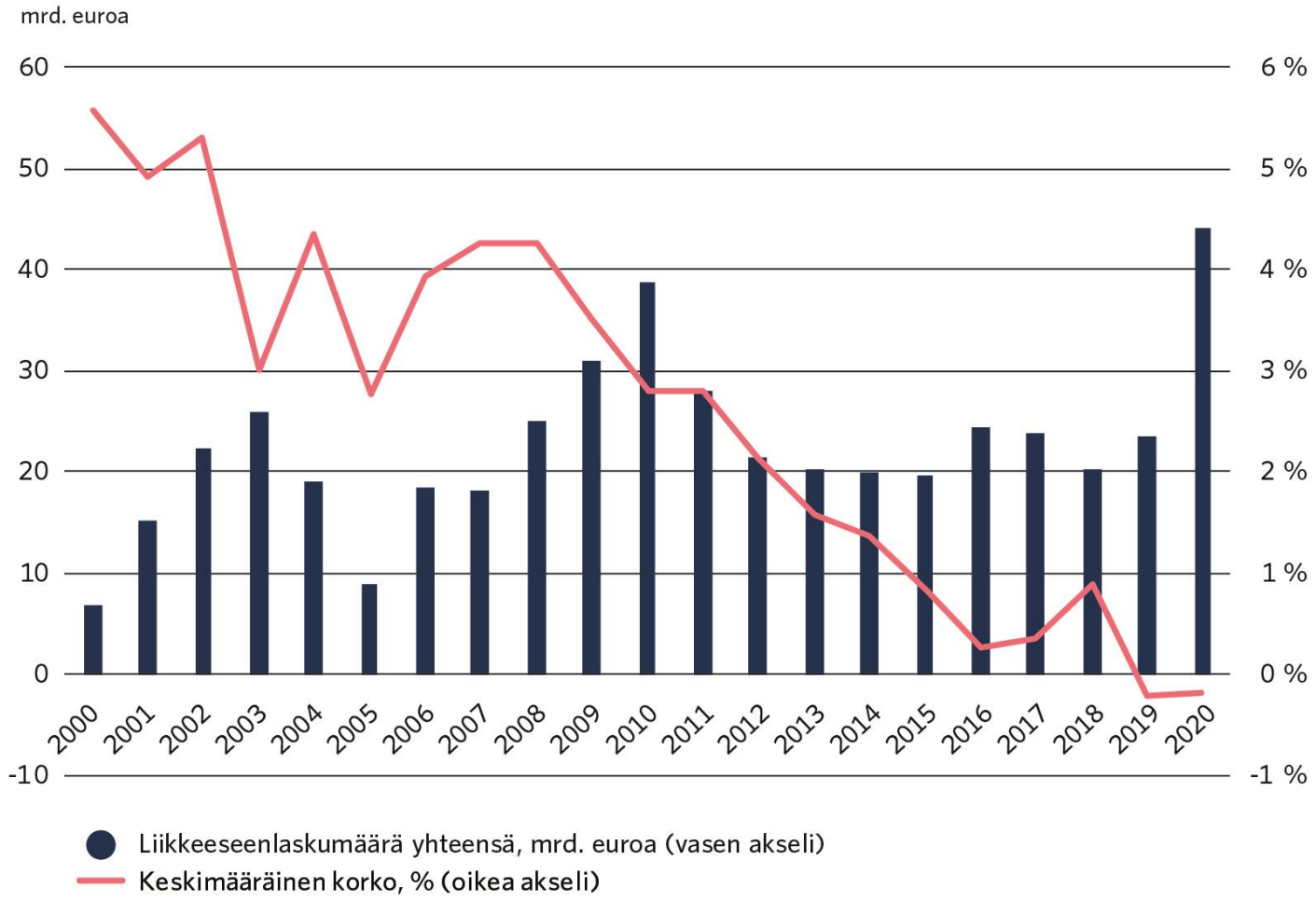

Valtionvelan liikkeeseenlaskut 2000–2020 sekä liikkeeseenlaskujen toteutunut keskimääräinen korkotaso (tuotto). Keskimääräinen korko on laskettu painotettuna keskiarvona niiden liikkeeseenlaskujen perusteella, joiden korkotiedot on julkaistu Valtiokonttorin internet-sivuilla. Liikkeeseenlaskutapojen ja velkakirjojen maturiteettien vaihtelun takia eri vuosien korkotiedot kuviossa eivät kuvasta keskenään saman pituisten velkojen korkoja. Vuoden 2020 tiedot ovat mukana 28.10. saakka. **Lähde: Valtiokonttori, VTV.**

Valtion pitkäaikaistenkin lainojen markkinakorot ovat painuneet alas

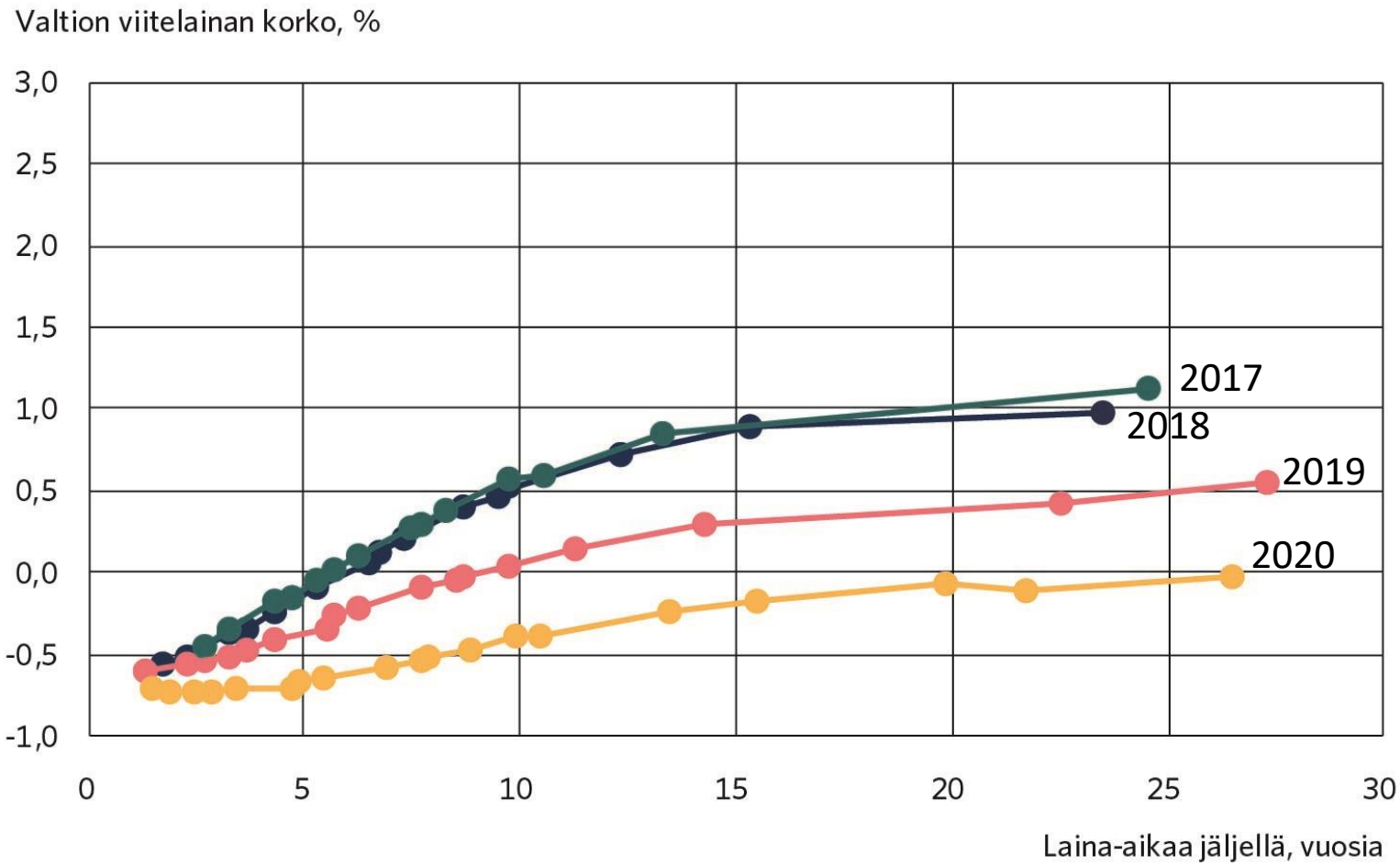

Suomen viitelainojen markkinakorkoja velkojen jäljellä olevien laina-aikojen mukaan, vuosien 2017, 2018 ja 2019 lopussa sekä lokakuun 2020 lopussa.
Lähde: Suomen Pankki, VTV.

Valtiontakausten riskejä on toteutumassa kriisin myötä

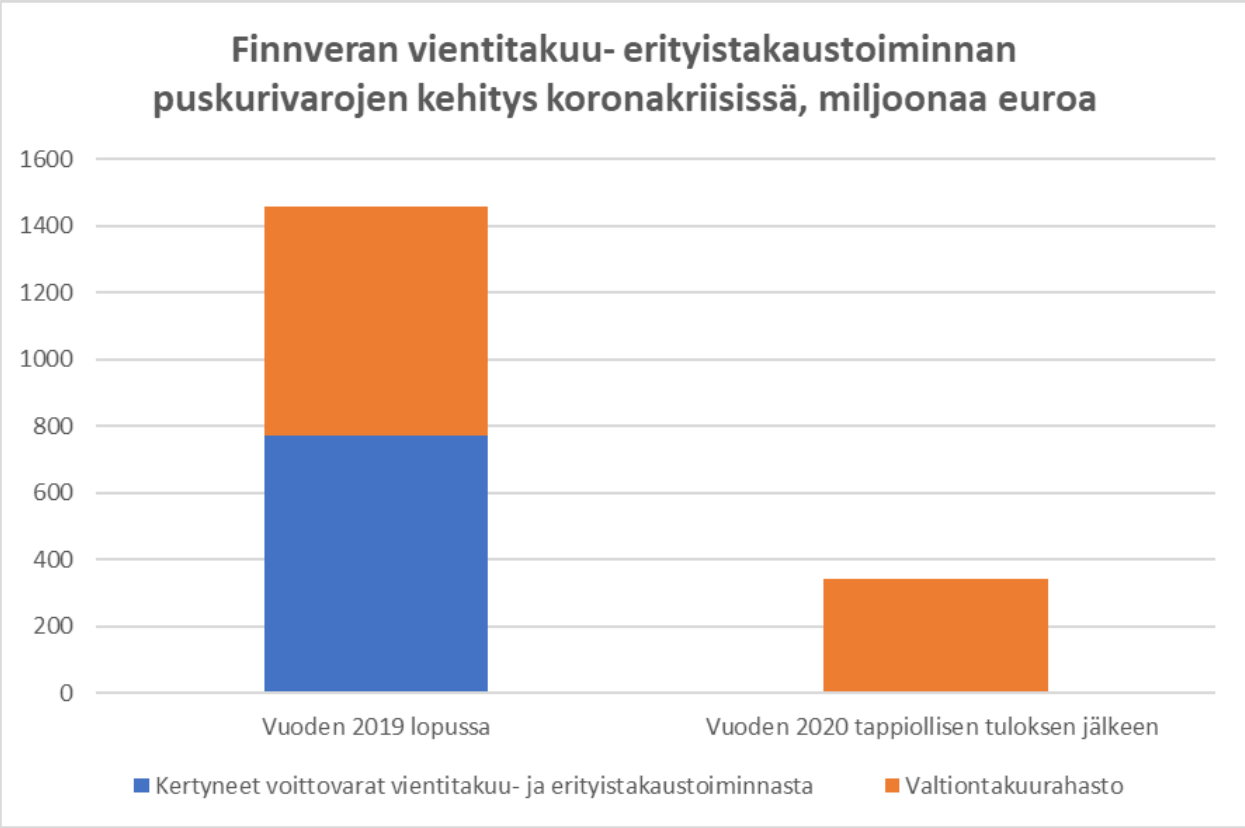

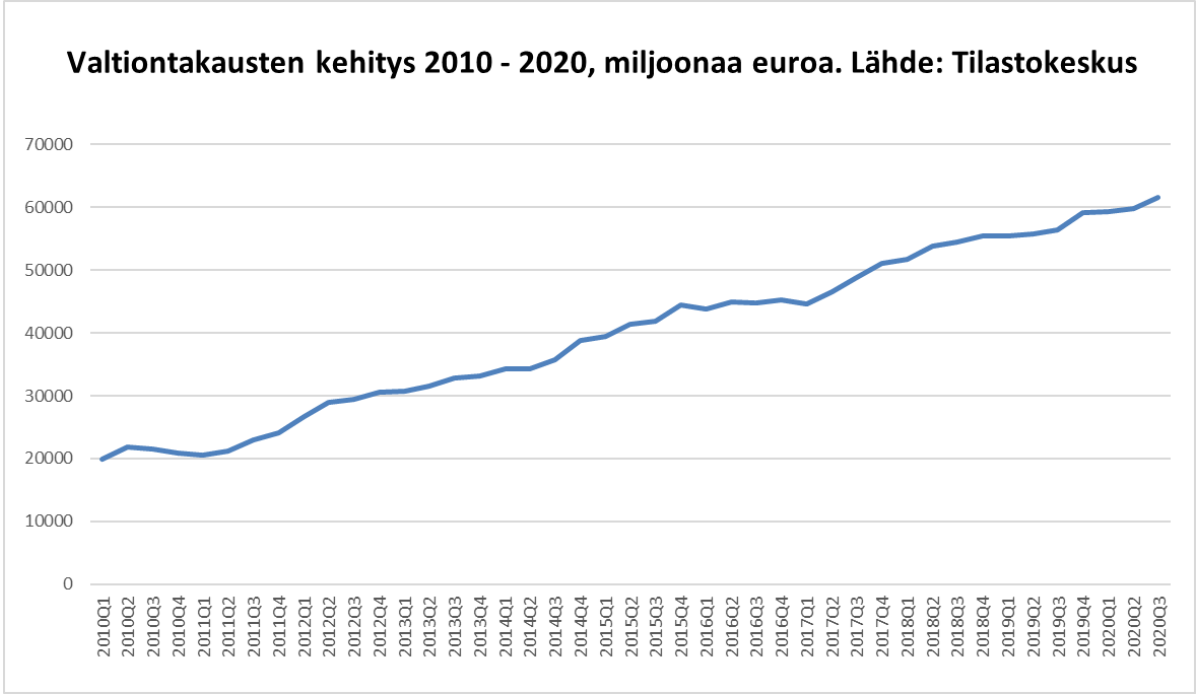

Kestävyystiekartta muodostaa perustaa velkasuhteen vakauttamiselle

- Matalan korkotason kestoa ei tiedetä, mikä aiheuttaa kasvavan velan uudelleenrahoituskustannusten nousun riskin
- Lisäksi väestön ikääntyminen aiheuttaa riskejä menokehitykseen, joten velkasuhteen vakauttamistavoite on hyvin perusteltu
- Hallituksen kestävyystiekarttaa tulisi tarkentaa keväällä 2021
  - Julkista taloutta vahvistavien toimenpiteiden määrittely
  - Niiden vaikutukset julkiseen talouteen
- Tiekartassa tulisi varautua velkaskenaarioiden väistämättömään epävarmuuteen
  - Tiekartan yhteydessä olisi tarpeellista julkaista herkkyystarkasteluja velkasuhteen vakauttamiseen tarvittavan sopeutuksen määrästä
  - Olisi hyödyllistä määritellä toimintatavat tilanteisiin, jos (kun) tarvittavan sopeutuksen määrä ajan kuluessa muuttuu

Työllisyyden parantaminen tärkeää kriisistä huolimatta - työllisyystoimien julkistaloudelliset vaikutukset ovat vielä vaatimattomia

On hyvä, että työllisyyden parantamisen tavoittelusta ei luovuttu koronakriisin takia

- Kriisin vaikutus julkiseen talouteen – erityisesti nopea julkinen velkaantuminen sekä työmarkkinavaikutukset – alleviivaavat eksplisiittisen työllisyystavoitteen tärkeyttä
- Budjettiriihen 2020 työllisyyskirjaus ja kestävyystiekartta eivät tällä hetkellä muodosta yhtenäistä kokonaisuutta
  - Vaikutusten aikajänne poikkeaa (2025 vs. 2029)
  - Velan vakauttamistavoitteen taustalla olevissa laskelmissa on jo mukana toimenpide, joka sisältyy budjettiriihen 2020 työllisyyskirjaukseen: eläkeputken ikärajan noston (2019) julkista taloutta vahvistava vaikutus on jo valmiiksi mukana velkakestävyyslaskelman perusurassa
- Kestävyystiekartta perustuu optimistiseen oletukseen, jonka mukaan lisätyöllisistä ei aiheudu kustannuksia julkiselle taloudelle

Työllisyystoimien vaikutukset vielä pieniä suhteessa julkisen talouden vahvistamisen tavoitteeseen

- Tarkastusviraston tekemän arvioinnin perusteella VM:n vaikutusarviot budjettiriihen työllisyystoimista ovat huolellisesti laadittuja, avoimien yksityiskohtien tuoma epävarmuus huomioiden.
  - Vaikutusarviointi rajoittuu kuitenkin lisätyöllisten määrään eikä kata toimien vaikutusta julkiseen talouteen, paitsi varhaiskasvatuksen maksujen alentamisen kohdalla.
- Arvioitaessa tähänastisia toimenpiteitä kokonaisuudessaan hyvin karkealla tasolla suhteessa kestävyystiekartan mukaiseen julkisen talouden vahvistamistavoitteeseen, vaikutukset ovat vielä vaatimattomia
  - Kokonaistaloudellisella tasolla arvioituna noin +86 – + 260 miljoonaa euroa
  - Mikrotaloudellisella tasolla arvioituna noin -49 - +99 miljoonaa euroa
  - Esitetyt VTV:n arviot eivät ole varsinaisia vaikutusarvioita vasta myöhemmin täsmentyvistä toimista, vaan julkistaloudellisten vaikutusten mittakaavaa havainnollistavia arvioita

…työllisyystoimien vaikutukset vielä pieniä suhteessa julkisen talouden vahvistamisen tavoitteeseen

Toimenpide	Lisätyöllisten määrä	Nettovaikutus julkiseen talouteen (mikrotaloudellinen taso), milj. euroa	Nettovaikutus julkiseen talouteen (makro-taloudellinen taso), milj. euroa
Lisäpäiväoikeuden alaikärajan nosto	6 500–7 000	+117 – +126	+162,5 – +175
Pohjoismainen työvoimapalveluiden malli	9 500–10 000	+101 – +110	+167,5 – +180
Yli 55-vuotiaiden työllisyysasteen nostaminen (toimeksianto työmarkkinajärjestöille)	10 000–12 000	+180 – +216[46]	+250 – +300
Varhaiskasvatusmaksujen alentaminen	2 500 – 3 600	−100	−66
Oppivelvollisuuden laajentaminen	1 600	−89 – −11	−72 – +6
Osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli	200	ei arvioitu	ei arvioitu
Aikuiskoulutustuen uudistaminen	200	ei arvioitu	ei arvioitu
Palkkatuen uudistus	500 -1 000	ei arvioitu	ei arvioitu
Hallituksen (väli)tavoite	**31 000–36 000**	-	-

Muut työllisyyttä koskevat päätökset
(ei mukana hallituksen kirjauksessa)

Toimenpide	Lisätyöllisten määrä	Nettovaikutus julkiseen talouteen (mikrotaloudellinen taso), milj. euroa	Nettovaikutus julkiseen talouteen (makro-taloudellinen taso), milj. euroa
Aktiivimallin leikkurin poisto	−5 000 – −12 000	−255 – -129	−339 – −164
TAE vuodelle 2020 (pääosin perusturvakorotukset ja veronmuutokset)	−5 000	−90	−125
Loppusumma	**7 500–18 600[47]**	**-49 – +99[48]**	**+ 86 – + 260[48]**

Talousennusteet ovat poikkeuksellisen epävarmoja – epidemian ja rajoitustoimien kehitystä sekä rokotetta koskevat oletukset ovat keskeisessä roolissa

Vuoden 2021 budjetin perustana oleva VM:n ennuste vastasi muiden talousennustajien arvioita

Erä	Taso v. 2020	Taso v. 2021	Taso v. 2022	Erä	Muutos v. 2020	Muutos v. 2021	Muutos v. 2022
BKT, milj. eur	2	2	2	BKT, %	2	2	2
Tuonti, milj. eur	2	2	1	Tuonti, %	2	2	2
Yksityinen kulutus, milj. eur	2	1	1	Yksityinen kulutus, %	2	2	2
Julkinen kulutus, milj. eur	2	2	2	Julkinen kulutus, %	2	2	1
Vienti, milj. eur	2	2	1	Vienti, %	2	2	2
Investoinnit, milj. eur	2	2	1	Investoinnit, %	2	2	2
Työttömyysaste, %	2	2	2	Työttömyys, %-yksikköä	2	2	2
Työllisyysaste, %	2	2	2	Työllisyysaste, %-yksikköä	2	2	2
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi	-	-	-	Inflaatio, %	2	2	2
Vaihtotase, % BKT:sta	2	2	2	Vaihtotase, %-yksikköä	2	1	1
Julk. rahoitusjäämä, % BKT:sta	2	2	2	Julk. rahoitusjäämä, %-yksikköä	2	2	2
Julk. bruttovelka, % BKT:sta	2	2	1	Julk. bruttovelka, %-yksikköä	2	2	2

2 VM:n ennuste on 95 %:n ennustevälin sekä minimi-maksimi-välin sisällä.
1 VM:n ennuste on 95 %:n ennustevälin tai minimi-maksimi-välin ulkopuolella.
0 VM:n ennuste on 95 %:n ennustevälin sekä minimi-maksimi-välin ulkopuolella.

VM:n ennusteiden vertailu muiden talousennustajien ennusteista muodostettuihin minimi- ja maksimirajoihin sekä 95 %:n ennusteväleihin.
Lähde: ennustajat ja VTV.

Kiitos!

VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTO
STATENS REVISIONSVERK

Tack!